

գիտութեան (մատեմատիկայի) խնդիր մի լուծելու համար։ Ասկայն կարծումեմ որ, երբ ընդհատում են նորա իւրեանց գիւղական տշխատանքը և մտածել են սկսում, աւելի նախապատիւ կհամարեն քաղաքագիտութիւնը տարրերական (дифференциальный) թուարկութիւնից և աւելի կպարագեն իրական գործերով քան թէ զրահաշուական վերացական մթտածմունքներով։»

«Ինչպէս և լինի այնտեղ, Միացեալ Նահանգներում՝ իւրաքանչիւր մարդ իւրեան պարտք է համարում ծանօթացնել տղայոց սահմանադրութեան սկզբունքների և իւրեանց պարտաւորութիւնների հետ, որոնք պիտի կատարեն նորա իւրեանց քաղաքակիցների և ժողովրդի վերաբերութեամբ։»

Ա. ՉԱՄԻՆԵԱՆ՝

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ ՉՕՐԱՎԱՐԱՅ

ՉՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ.

(Շ-բ-ն-ի. Դէս Ս-բ-ի. 1884 Յ-ն-ի.)

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ Դ.

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

(Տղմուտ զետի ախան մօտ մի ապառաժուտ տեղ, ամպամած զիշեր է, լրացեալ լուսինն երբեմն ամպի տակից զուրս է դալիս եւ երբեմն ծածկուում։)

ԴՍՏՐԻԿ ԵՒ ՎԱՐԴ.

ԴՍՏՐԻԿ

Լուսնեակ, տխուր սրտի սփոփանք, այսօր դու էլ խնայումես քո ազօտ և մեռելատիպ լոյսը յուսարեկ թշուառիս. դու ընկեր ես առանձնակեացին և պանդխտին. . . . կենացս միջ ոչ մի զիշեր այսպէս տխուր երևոյթ չէր պատահել ինձ, ինչպէս այսօր. երեսուն տարի է Վարդանայ հետ միացրել է զիս Հայաստանի Հովիւ, իմ սկեսայր և Հայր Սահակ Պարթև Հայրապետ, երեսուն տարի է Սխաեկ Վարդանայ բոյն եմ դարձել, երեսուն անգամ հազիւ Սոխակն իւր զայլսյիկներով զուարճացրել է ինձ, Հայրենեաց պիտոյքը միշտ ստիպել է Վարդանին թափուր թողուլ մենարանս, առաքատս, միայն սիրուն ձագուկներս սփոփել են զիս, բայց այսօր իմ միակ Վարդս որից Սոխակի սէրն է բուրում, աչքիս խորթ և օտար է թուում. մոռացել եմ ձնօղական գութն. . . . (հ-բ-ի. Դ-բ-ի. 1884 Յ-ն-ի.) . . . անհրաժեշտ եմ ևս, ուր եմ թափառում, Լսուում եմ իմ, բոլոր բնութիւնն այսօր սուգ է գցեցել. (հ-բ-ի. Դ-բ-ի. 1884 Յ-ն-ի.)

յայտելի էր (էրէւստէ Ե Գրքի), ահա զի փոթորիկ, անսովոր որոտումն և կայծակ սարսափ են գցում անշուշտ արարածներին անդամ . . . իսկ մի քայլ այն կողմը՝ Տղմուտն իւր տխուր և արիւնոտ կոհակներով է ողբում, խշշում . . . ծաղիկներից և խոտերից արեան հոտ է բուրում, վիրաւորեալների վերջին հոնդիւն և հատալն թակորներս են դողացնում . . . ոչ մի կենդանի չունէ չեմ լսում. դատարման փողերն վազուց լուի են, զիակապուտները քաշեր են, այրի կանայք աւար են գնացել թշնամեաց, Տղմուտի մերձակայք աւարայրի անուն են ստացել, այրի է Հայաստան, այրի են Հայ տիկնայք:

Վ Ա Ր Գ.

Մայրիկ, ես միտում եմ . . .

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

(Զէւէւէ Վ. Բ. Բ.) Ոչ մի աւետարել, ոչ մի բօթարել չերեկցի իմ պատւական տաքը Համազասպանն ևս չերեկցի գուցէ և նա . . . անհաստատ իմ, ինչ տխուր յիշատակներ են ծագում մտքումս . . .

Վ Ա Ր Գ.

Մայրիկ, ես միտում եմ . . .

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

(Աւանդ Վ. Բ. Բ.) Վարդանայ ինձ պարգեւած այս երկսայրի սուրս այսօր շատ սրտեր խոցեցի, շատերին արեւից զրկեցի, բայց տխուր բաղդս չնկերցի ինձ մտնել Վարդանայ զօրաբաժնի մէջ, տեսնել նորա քաջութիւններն, միայն որ առիւծաձայնն էի լսում, որ լեռներ էր թընտացնում . . . Երբ թշնամեաց գունաւոր կանանց վերայ յարձակեցաւ ամենայն կատաղութեամբ, ուր պսակ պիտի ընդունէի անշուշտ, եթէ Վահրամ չյափշտակեր զիս, որ պահասպան հրեշտակի պէս զիտումէր իմ շարժումներս, թերեւս Վարդանայ հրամանաւ . . . Անգութ լուսնիակ, դուրս ել ամպի տակից. գնամ ընկածների մէջ ման գամ, գուցէ, անհաստատ յիշատակ. ո՛ր է Հայոց բազան սւ արեւն, իմ կեանքս և երջանկութիւնս . . . Բայց, ո՛ր է Վարդան . . . Վարդան . . .

Վ Ա Ր Գ.

Մայրիկ, գնանք մօտ Վարդան, ես միտում եմ, ցուրտ է, ինչի միայնակ նստել ենք այս ապառաժի վերայ, գնանք Համազասպանի վրանի տակ, գուցէ Վարդան այն տեղ լինի, Համազասպանն ասում էր ինձ թէ, այսօր անշուշտ պիտի տեսնես Վարդանին:

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

(Վէրէւստէ Ե Գրքի) Որդեակ իմ Վարդ, սպասենք փոքր ինչ, ահա լուսինն ամպի տակից դուրս է գալիս, նա մեզ ցոյց կը տայ թէ այժմ ուր է Վարդան:

Վ Ա Ր Գ.

Եթէ Վարդան ամպերի մէջ է գնացել,

ԳՍՏՐԻԿ.

Ո՛հ, տխուր զգացմունք մանկական . . . որդեակ իմ՝ Վարդ, այժմ՝ քամին կը բերէ մեզ համբուս:

Վ.Ա.ԲԳ.

Մի՛թէ փոթորիկն է յափշտակել Վարդանին:

ԳՍՏՐԻԿ.

Լսելք Տղմուտի խշշոցն, նա մեզ կոսէ, թէ նա ուր է այժմ:

Վ.Ա.ԲԳ.

Մի՛թէ Տղմուտն է տարել Վարդանին:

ԳՍՏՐԻԿ.

Որդեակ . . . ոտնաձայն եմ լսում:

(Վահագն լսող)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ

ԵՌԵՋԻՆՔ ԵՒ ՎԱՀԱՐԱՄ.

Վ.Ա.ՀՐԱՄ.

Ծանօթ, այն, ծանօթ է երեսում ինձ այս ձայնը:

ԳՍՏՐԻԿ.

Վահագն, ես եմ, Գոսրիկն եմ, ո՞ր է Վարդան:

Վ.Ա.ՀՐԱՄ.

Ա՛հ, տիկին, վտանգաւոր է այս տեղը, զգուշացի՛ր քո և Վարդի կենաց, գնանք համազասպեանի վրանի տակն:

Վ.Ա.ԲԳ.

Վահագն, ո՞ր է Վարդան:

Վ.Ա.ՀՐԱՄ.

Ելէ՛ք գնանք, գուցէ այժմ նորան կը բերեն:

ԳՍՏՐԻԿ.

Ո՛հ, ի՞նչ եմ լսում, նորան կը բերեն, Վարդան ինքն չի՞ կարող գալ, նա վիրաւորւած է, նա ընկած է, ա՛հ . . .

Վ.Ա.ՀՐԱՄ.

Մի՛ յուսահատիր Տիկին, վէրքն անվտանգ է:

ԳՍՏՐԻԿ.

Իսկ յաղթութիւնն ո՞ր կողմը շահեց, եկեղեցի՞ն թէ տարուշան:

Վ.Ա.ՀՐԱՄ.

Յաղթութիւնը տակաւին անորոշ է, քաջք քաջաց հանդիպեցան, Մատեան անմահ կարծւած գունդն քակտեցաւ, փղերից շատերն փնսսեցան, հայեր շատ հունձ ունեցան, Տղմուտն էլ շատ բաժիններ տարաւ ձկներին:

Դատարիկին և Վարդին, եթէ կենդանի են մնացել, եթէ չեն յափշտակուել,
(կընտրէի դորմանոյ յենած):

Հ Ա Մ Ա Ձ Ա Ս Պ Ե Ա Ն.

Աւանդ Հայոց բաղդին և արեւուն, աւանդ անտէրունջ Հայաստանին,

Խ Ո Ր Է Ն Ե Ի Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն.

Թէ մենք ընկանք, բայց մեր նպատակն յառաջ տարանք, Պարսիկն այլ
ևս ոյժ չունի կռուելու, նորա կորուստն աւելի շատ է:

Ա Ր Տ Ա Կ Ե Ի Ա Ր Ս Է Ն.

Բայց մերն աւելի մեծ է, որ Վարդանայ արիւնն էլ խառնուեցաւ մեր
զոհի հետ:

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

Մի՛ վհատիք, տակաւին ողջ են քաջ նիզակակիցներիրցս շատերն, ան-
վրնաս է եկեղեցին, որ արեամբ հիմարկեցաւ և արեամբ պիտի հաս-
աատուի մինչ ցվախճան աշխարհի:

Տ Ա Ճ Ա Տ. Վ Ա Հ Ա Ն Ե Ի Ն Ե Ր Ս Է Հ.

Ո՛հ, փառք քեզ Յի . . . սուս . . . մէք հա . . . սանք մեր նը . . . պա . . .
տա . . . կին, (հէտէն հեռուէն է- իւրեքն ինչ-որոց թնկնց վերայ):

Հ Մ Ա Յ Ե Ա Կ Ե Ի Խ Ո Ր Է Ն.

Ո՛հ, ահա քաղցր քուն ննջեցին Տաճատ, Վահան և Ներսէհ, նոքա շուտ
հասան իւրեանց նպատակին, փառաց յաղթանակին:

Հ Ա Մ Ա Ձ Ա Ս Պ Ե Ա Ն.

Աւանդ քաջաց Հայոց, աւանդ պսակից զրկելոյս:

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

Համաղասպեան, գնա, գտիր Դատարիկին և Վարդին, ես այլ ևս ոյժ
չունիմ նոցա մօտ գնալ, նոցա վերջին տեսութեան փափագս արգելում
է հոգիս վերացս լայն գունից դուրս գալու, ընկերներս ննջեցին, ես չկամիմ
բաժանել նոցանից, միատեղ մեղանջեցինք, ուրացանք, միասին պատե-
րազմեցանք, միասին վիրաւորուեցանք, լուացինք մեր մեղաց կեղտն մեր
արիւնով, միատեղ պիտի թաղուենք, միասին պսակ ստանալու մեծ յու-
սով, (հաւաքուիմք իւրեքն):

Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն.

Ո՛հ, ննջեցին և Արսէն և Արտակ (Արսէն է Արարի ընկնած էն նշոյն) բայց
ահա մեր պսակներ, (եղինքս քեզէն) զիտէ Վարդան, լուսեղէն պսակներ
են իջնում, ահա պսակեցան մեր սիրելիք . . . ահա և մեր պսակներ . . .
փառք քեզ Յիսուս, Վարդան, քո պսակն երկու է միմեանց զուգախառ-
նած, զիտիր Վարդան, (պսակներ էն իցած Հանքէն-Իննէն):

(Վերէն քեզէն) Այո՛, իմ պսակն երկու է միմեանց խառնուած, թերևս
մին Դատարիկին է, այո՛, Դատարիկին է, Դատարիկ, արի՛ ստացիր պսակ ան-
թառամ, (Դատարիկ, Հաւաքուիմք, Վարդ և Վահան իւրեքն):

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

ԱՌԱՋԻՆԷ, ԴՍՏՐԻԿ, ՎԱՐԴ, ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ ԵՒ ՎԱՀՐԱՄ.

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

Ո՛հ. . աւաղ բաղդիս, ի՞նչ եմ տեսնում, Վարդան վիրաւորեալ,
(լու՛ւ էլ էլի՛ն է վա՛րդն էլ էլի՛ն):

Վ Ա Ր Դ.

Հայրիկ, Հայրիկ, մեք շատ որոնեցինք քեզ. (էլի՛ն է վա՛րդն էլ էլի՛ն):

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

Մի՛, Դստրիկ, մի՛ լար, ես յաղթեցի, եկեղեցին ազատ է:

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

(Լու՛ւ) Յաղթեցիր, բայց շատ թանկ զնեցիր յաղթութիւնդ:

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

Եկեղեցին և Հայրենիք պաշտպանելու, ուրացու թեանս կեդան մաքրելու
համար զեռ շատ սակաւ էր իմ արիւնը:

Վ Ա Ր Դ.

Մայրիկ, մի՛ լար, ահա գտանք Վարդանին:

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

(է՛հ-է՛հ էլ էլի՛ն) Որդեակ իմ Վարդ, Հայրենեաց Վարդ լինիս ան-
փուշ, ապրի՛ր հայ հոգւով, հօրդ յիշատակ և մօրդ սփոփանք լինիս:

Վ Ա Ն Ր Ա Մ.

(Ընէ՛-ընէ՛ր էլ էլի՛ն քէ՛տէլ) Ո՛հ, ընկել են մեր քաջեր, (է՛հ-է՛հ):

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

Աւաղ, զրկեցայ թէ՛ Վարդանից, և թէ՛ պսակից, անգո՛թ Վահրամ,
ինչի՞ յափշտակեցիր զիս այն հանդիսից, ուր պսակներ էր բաշխում հան-
դիսագիրն Յիսուս, քանի՛ քանի՛ հարսներ բաղդաւոր են ինձանից, որ
իւրեանց փեսաների հետ միասին պսակ ստացան այսօր, ի՛սկ ես Ս. Սահա-
կայ Հարսն և աշակերտ, և քաջ Վարդանի կենակիցս շարժանացայ նոյն
բաղդին. ա՛հ, ես շատ եմ կարգացել Շամունէի պատմութիւնը, ես յօ-
ժար էի Վարդանի հետ և զիս և Վարդս իմիասին զոհ հանել Հայրենեաց
փրկութեան սիղանի վերայ, որի՛ համար Տարօնից մինչ Արտազ փափա-
զանք զիմեցի (է՛հ-է՛հ):

Վ Ա Ր Դ Ա Ն.

Երգարե Սահակայ արժանի հարսն, Վարդանայ արժանաւոր ամուսին,
կեցցե՛ս Դստրիկ, ես շատ զոհ սրտով կբաժանեմ քեզանից:

Դ Ս Տ Ր Ի Կ.

Բայց ինձ ևս տար հետդ. . .

Վ. Ա. Ր. Գ.

Ո՞ւր էք գնում, հս էլ կըգտա՞ ձեզ հետ, ինչ էլ տարէք, (հեռու)։

Վ. Ա. Հ. Ր. Ա. Մ.

Համադասարան, տնտեսայն թշնամեաց է (սրբի որդիներ և յայնքէն լըս--
--մ)։

Հ. Ա. Մ. Ա. Չ. Ա. Ս. Պ. Ե. Ա. Ն.

Քայլերը թշնամու են, իսկ բարբառներ Հայոց . . . լուսնեակ, սպա-
սիր, մի՛ մտնիր ամսի տակ, Արեգակը լսեց Յեսուին, դու լսիր Վարդանին,
(բեր-ի մարտի կենդ լսի թ-թիւմս է լուսնի)։

Վ. Ա. Ս. Ա. Կ.

(Հեռու-ից) Անձնատուր, անձնատուր և զինաթափ։

Վ. Ա. Ր. Գ. Ա. Ն.

Ո՞վ է այդ վատ արանց, Հայն մինչդեռ է Հայ և կենդանի, չէ անձնա-
տուր, ղէն ի ձեռնին զիմէ իմաստ, (տուրը իւրեւե զարեւելից, շոր-ի-ն, վեր իւրեւե-
շէն ղէն է յիւնի պարբեր)։

Հ. Ա. Մ. Ա. Չ. Ա. Ս. Պ. Ե. Ա. Ն.

(Գրեւոր) Դուք անձնատուր, ո՞վ վատք արանց (տուր հեռու-ից իւրեւե)։

Ի. Ն. Ն. Չ. Ի. Ն. Ի. Ո. Ր. Բ.

Օ՞ն ի վրէժ քաջ նահատակաց Հայոց (իւր Դիւն)։

Վ. Ա. Հ. Ր. Ա. Մ.

Զինաթափ, զինաթափ կամ հոգեթափ (իւր Դիւն)։

Գ. Ա. Ս. Ր. Ի. Կ.

Ի վրէժ Վարդանայ, ի պսակ նահատակութեան (իւր Դիւն)։

Վ. Ա. Ր. Գ. Ա. Ն.

(Կ-ի իւրեւե, բայց իւր իւր) Կաց, զատրիկ, կաց, մի . . .

Գ. Ա. Ր. Ե. Գ. Ի. Ն.

Իմ հանձն սակաւ էր (տուրը հեւել-ի զարեւելից իւր իւրեւե, բայց իւրեւե)։

Վ. Ա. Ր. Գ. Ա. Ն.

Կաց, Գարեգին, ննջում է և Խորեն։

Խ. Ո. Ր. Է. Ն.

Կա . . . ցէք բար . . . եւա, քաջք . . . փառք . . . Յի . . . սոս (իւրեւե)։

Վ. Ա. Ր. Գ.

Հայրիկ, ձայն տանք քաջերին, հերիք ննջեն։

Վ. Ա. Ր. Գ. Ա. Ն.

Այսօր չատ աշխատեցան, թող ննջեն ի քուն քաղցր։

Վ. Ա. Բ. Գ.

Ապա և դու շեփ ննջում, Հայրիկ:

Վ. Ա. Բ. Գ. Ն.

Ցանկամ և ես ննջել, կէս զիշեր է, իսկ դու արթուն կաց, յետոյ պիտոյ ես Հայրենեաց:

Վ. Ա. Բ. Գ.

Օ՛հ, լուսնեակն ամպի տակից գորս եկաւ, բայց ի՛նչքան տխուր է (որո՞հ է ի՛նչ, ի՛նչ է ի՛նչ, ի՛նչ է ի՛նչ) Հայրիկ, գոռում, գոռում եմ լսում, մայրիկիս ձայնն է. . . ահա եկան (Հոգի՛ս, Վա՛հ, ի՛նչ է Վա՛հ, ի՛նչ է ի՛նչ, ի՛նչ է ի՛նչ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ԱՌԱՋԻՆՔ, ԳՍՏՐԻԿ, ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ,

ՎԱՍԱԿ ԵՒ ԶԻՆՒՈՐԲ.

ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ.

Ահա՛ դո՛հ արեան քաջաց Հայոց, ահա՛ թշնամին ազգի և կրօնի (Վա՛հ, ի՛նչ է ի՛նչ, ի՛նչ է ի՛նչ):

Վ. Ա. Ս. Ա. Կ.

Համազասպեան, ես Հայ եմ, Քրիստոնեայ եմ, անիծեալ լինի Պարսից կրօն և ազգն, թող ինձ, որ գնամ ապաշխարեմ, մի՛ թափե՛ր մեղաւորի արիւնը, Աստուած մեղաւորի դարձին է սպասում, մոլորեալ ոչխարին է որոնում, արձակի՛ր զիս:

Վ. Ա. Բ. Գ. Ն.

Ո՞վ է այդ բարբառն Հայու է, շողքսրդութիւնն և լիզուն Վասակին է, հագուտն Մոգի է, Պարսկի է:

Վ. Ա. Ս. Ա. Կ.

Քաջ Վարդան, բարեօրա Վարդան, անյիշաչա՛ր Վարդան, Վասակն եմ ես, դու մի՛ լինիր ինձ վրէժխնդիր, խիղճս է իմ վրէժխնդիր, ձեր ամեղ արիւնն է ինձ վրէժխնդիր. Քրիստոնէական կրօնի սրբութիւնն է ինձ վրէժխնդիր, ապագայն է իմ վրէժխնդիր, երկինք և երկիր են ինձ վրէժխնդիր. եղբայրասպան Պայենն եմ ես, հաղարաւոր արիւններ թափեցի փառասիրութեան կրիւք կուրացած, ինձ սպանողն Աստուծոյ դէմ կը գործէ, հրամայէ արձակել զիս, գնամ վանքերի մէջ ապաշխարեմ, լամ ու ողբամ մեղքերս, կամ գնամ իսպառ կոտորեմ պիղծ Մոգերին, աղատեմ Հայրենիք և կրօնը, որու կործանման պատճառ եղոյ յիմարացած, հրամայեցէք, որ արձակեն զիս:

Վ. Ա. Բ. Գ. Ն.

Համազասպեան, այդ օձն, այդ շար իժն ինձ պարզե՞րիր, բաց թող, հեռացո՛ւր, մի՛ թողու՛ր որ իւր զգուելի ներկայութեամբը պղծէ այս քա-

ջաց վերջին բույներն, արձակիր այդ շողոքորդ աղուխուն, թող գնայ, թագաւորէ տեւրակաց վերայ, դորա արիւնը մի՛ խառնիր մեր արեան հետ, դա արժան չէ ոչ Քրիստոնէութեան համար արիւն թափելու և ոչ խնկ մտնութեան, Աստուած չէ դորա վրէժխնդիրն, խնդրեմ՝ Համազասպեան, լսիր իմ՝ վերջին խնդիր, բաց թող այդ օձն:

Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն.

Ա՛հ, բաց թողէք այդ իժն, դա արժան չէ Հայաստանի սուրբ հողի վերայ իւր պիղծ շունչը փչելու:

Հ Ա Յ Ե Ա Կ.

(ԳԼԻԻ ԲԵՐԵՆԻՆ ԲԵՐԵՆԻՆ) Մի՛ խանգարէք վերջին բույներս ազգաւրաց դաւաճանի ներկայութեամբը, բաց թողէք դորան, որ Յազկերտի բարկութեան զոհուի, որ աշխարհին ծաղր ու ծանակ լինի:

Վ Ա Ս Ա Կ.

Ա՛հ, Հմայեակ, բարեսիրտ Հմայեակ, ես արժանի եմ այդ բոլոր յանդիմանութեան, բայց ներեցէք, ես Հայ եմ, Քրիստոնեայ եմ, օգնեցէք ինձ, որ հոգիս չկորչի դժոխքի մէջ, եթէ չկարենամ պսակ ստանալ, գէթ մեղքերս քաւեմ, արձակեցէք զիս:

Վ Ա Ր Գ.

(ԳԵՐԵՆԻՆ ԵՐԵՐԵՆԻՆ) Մայրիկ, այդ ի՞նչ արիւն է, որ հոսում է ճակատիցդ և կուրծքիցդ:

Գ Ս Տ Ր Ի Կ.

Վարդանայ ինձ պարգեւած այս երկնայրի սուրս (ԵՂԵՐԵՆԻՆ) գետին փոեց դաւաճան Գաղիշոյ իշխանին և ստացայ այս վերքս այդ օձից (ԵՂԵՐԵՆԻՆ ՎԵՐԵՆԻՆ) առ սուրդ Վարդան, (ԵՐԵՐԵՆԻՆ ՎԵՐԵՆԻՆ) ես չառ զոհ եմ բաղդիցս, ես էլ կը դամ քեզ հետ, մեծ պատիւ և փառք է ինձ քաջի հետ ապրել, քաջի հետ մեռնել:

Վ Ա Հ Ր Ա Մ.

(ԵՐԵՆԻՆ ՎԵՐԵՆԻՆ ԵՐԵՆԻՆ) Տէր իմ Վարդան, մեք եթէ բաց թողուէք այս սառած օձն, կրկին փնաս է Հայրենեաց, փնաս է մեր սուրբ Կրօնին, թող տիկին Գոտրիկի արեան զոհի դա:

Գ Ս Տ Ր Ի Կ.

Ա՛հ, ո՛չ, Վահրամ, իմ արիւնս այդպիսի դաւաճանի արիւն զոհ չէ պահանջում, բաց թողէք դորան, հերիք է մեր ընտանեկան խաղաղութեան վերջին բույներ խոռովէ:

Վ Ա Ր Գ Ա Ն.

Բաց թողէք, դա էլ չէ կարող փնասել եկեղեցւոյն, դա դժոխքի դրան պէս զարն, եցաւ եկեղեցւոյ ամուր վիմի վերայ և փշրեցաւ:

Հ Ա Մ Ա Ջ Ա Ս Պ Ե Ա Ն.

(ԱՐԵՆԻՆ ՎԵՐԵՆԻՆ ԵՐԵՆԻՆ) Հեռացիր տղմաթաւալ խող:

ՎԱՍԱԿ

(Փոքր հեռու-լու-լու հեռու) Փայք քեզ անմահ Միհր թագապետի զին
 թագապետութեան օրը կը կանգնեմ քեզ մի փառաւոր մեհեան Վաղարշ
 շաղապի մէջ (լու-լու-լու) :

ՀԱՄԱՅՆԱԿ ԵՒ ԳՈՐԵԳԻՆ

(Ընդհանուր եւ, երբեք չենք հարեւարել ինչ-եւեք բարեկեցիկ եւ ինչ-եւեք
 վերջ) Փայք . . . քեզ . . . Տէր . . . Յի . . . Երես (հեռու-լու-լու) :

ԳՍՏՐԻԿ

(Վերջին հարեւարել) Բայ գիրկդ Վարդան, ամուսնական սուրբ սէրն
 մեզ միացրեց, Հայրենիք եւ Կրօն մեր նպատակն օրհնեց, մահը թող կեք
 մեր միութիւնը մի գերեզմանի մէջ, ահա ձեռքդ Վարդան, (Վերջին
 ինչ-եւ բարեկեցիկ եւ, երբեք չենք հարեւարել ինչ-եւեք վերջ) :

ՎԱՐԳԱՆ

(Զեյնեպի հետ ինչ-եւ Գորգիսի հետ-եւ եւ ինչ-եւ բարեկեցիկ եւ) Հա-
 յեր, այսպէս սիրեցեք Հայրենիք ու եկեղեցին, այսպէս սիրեցեք ձեր
 ամուսնական, Հայ ծնաք, Հայ ապրէք, Հայ մեռէք, Կրօնի սրբութիւնը
 Հայութեան հոգի ընդունեցեք, եթէ ազգում էք միշտ գոյութեան մէջ
 մնալ, (Երբեք չենք հարեւարել ինչ-եւ Գորգիսի հետ-եւ) օհ, քաղցր միութիւն . . . (իւրեւ-լու-լու)

ԳՍՏՐԻԿ

Հայրենիք . . . Կրօն, Վարդան . . . Վարդ . . . Պատկ . . . Յիսուս (հեռու-լու-լու
 ինչ-եւ Վերջին) :

ՎԱՐԴ

(Ընդհանուր Վերջին Վերջին ինչ-եւ Գորգիսի հետ-եւ) Ինչ էլ տեղ տաւք ննջե-
 լու . . . (հեռու-լու-լու) :

ՎԱՐԳԱՆ

(Մի-լու) Մնայք . . . բար . . . եւ . . . մեր քաջեր . . . խա . . . զա . . . զու-
 թիւն . . . ձեզ, Հա . . . յաս . . . տան . . . քաղցր . . . հայրե . . . նիք, ազգ
 . . . կրօն, փայք . . . քեզ . . . Տէր . . . ընկալ . . . Տէ . . . ր (լու-լու-լու,
 ինչ-եւ բարեկեցիկ ինչ-եւ ինչ-եւ ինչ-եւ) :

ՀԱՄԱՅՆԱԿ ԵՒ ՎԱՀՐԱՄ ԵՒ ԶԵՆԻՈՐԹ

Աւաղ, խաւարեցաւ Հայոց արեւ :

(Վարդանի կողմէն)

ՎԵՐԶ*) :

(*) Տպագրութեան պատրաստ է Գ. Հատորն ու Հայոց Վարդեր եւ Փնեւր . . . որի մէջ
 սկսած Հայկից մինչ ցայսօր Հայ ազգութեան եւ կրօնի պաշտպանող կամ վնասող
 Հայեր մի առ մի ներկայանալով համայն են տալիս, իւրեանց կենսագրութիւնն անելով
 եւ ստանալով են ապագայից վարդէ կամ Փշէ պատկերներ :

Պատրաստում եմ նաեւ Ղեկնարկեանց նախատակութեան եւ Վասակայ դատա-
 տանի եւ պատմի. ողբերգութիւններն, որք շարունակաբար կը տարւին Արարատի մէջ
 եւ առանձին գրքիկներ կը կազմեն :